

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه‌ی موسیقی و رسانه‌های تصویری راتلج

صدا و موسیقی در فیلم مستند

ویراستار: هالی راتلج

مترجم: نازنین اردوبازارچی

عنوان و نام پدیدآور	موسیقی و صدا در فیلم مستند لوپر استار هالی راجرز : مترجم نازنین اردوبازارچی : ابرای امرکز گسترش سینمای مستند و تجربی
مشخصات نشر	تهران: نشر رونق، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	۳۸۴ ص.
فروست	مجموعه‌ی موسیقی و رسانه‌های تصویری راتلج
شابک	978-622-99876-0-5
وضعیت فهرست نویسی	فیفا
یادداشت	عنوان اصلی: Music and sound in documentary film, 2015
وضوع	موسیقی فیلم -- تاریخ و نقد
ص	Motion picture music -- History and criticism
موضوع	نوار صدای فیلم
ص	Film soundtracks
موضوع	سینمای مستند -- تاریخ و نقد
موضوع	Documentary films -- History and criticism
شناسه افزوده	راجرز، هالی، ویراستار
شناسه افزوده	Rogers, Holly
شناسه افزوده	ارد، بازارچی، نازنین، مترجم
شناسه افزوده	ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی
رده بندی کنگره	۳۹۷ م / ۲۰۷۵ ML
رده بندی دیویی	۵۴۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۱۵۹۱۴

نشر رونق

مجموعه‌ی موسیقی و رسانه‌های تصویری راتلج

ویراستار: هالی راجرز

مترجم: نازنین اردوبازارچی

صفحه‌آرا: شیما امامی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۷۶-۰-۵

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

په نشانی: تهران، سهرودی شمالی، میدان شهید فندی، روبروی مجتمع تجاری اندیشه، جنب بانک

مسکن، پلاک ۱۵ مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی

تلفن: ۸۸۵۱۱۴۶۶

نشانی اینترنتی: www.defc.ir

فهرست

عنوان	صفحه
..... سحنی در آغاز	۹
..... مقدمه‌ها	۱۱
..... مجموعه مقدمه‌ها	۱۵
..... پیش گفتار: موسیقی، صدا و زیباشناسی غیرداستانی / هالی راجرز	۲۵
..... فصل اول: طنین فیلم‌های سهرز ورتوف، روتمن و نخستین تجربه‌های زیباشناسی صدای مستند/ کرولس بردال	۶۱
..... فصل دوم: به صدا درآوردن جهان نفس موسیقی و صدا در اولین فیلم‌های خبری ناطق/ جیمز دیویل	۹۹
..... فصل سوم: نژاد، جنگ، موسیقی و مورد "دهم ملت ما" (۱۹۴۰)/ جولی هوبرت	۱۲۷
..... فصل چهارم: موسیقی و فیلم‌های علمی آموزشی در بریتانیای پس از جنگ/ توماس اف کوهن	۱۵۷
..... فصل پنجم: بازآفرینی مستند حاشیه‌ی صوتی اولین فیلم مساله‌های کریس مارکر/ اورلن دنیس مک ماهون	۱۷۹
..... فصل ششم: موسیقی آب آهنگین کردن جهان خاموش/ مروین کوک	۲۱۱
..... فصل هفتم: موسیقی و زیباشناسی جهان ضبط شده زمان، رخداد و معنا در مستند بلند/ جان کورنر	۲۳۱
..... فصل هشتم: قدرت دریای ایرلند نسخه‌ی جدیدی از فیلم "مردی از آران"	۲۵۵
..... (۲۰۰۹/۱۹۳۴) کی. جی. دانلی	

فصل نهم: کاوش در اصالت: بازخوانی مستندهای ایندی راک/ جیمی سکستون	۲۷۹
فصل دهم: فراتر از پسزمینه: آمبیانس و طراحی صدا در مستندهای هنری معاصر/ رابرت استراکن و ماریون لئونارد	۳۰۳
فصل یازدهم: قوم نگاری صوتی لویاتان و ماتریالسم نوین در مستند/ سلمین کارا و آلانا تاین	۳۲۷
سخن پایانی/ آناهید کاسابیان	۳۴۹
نویسندگان	۳۶۳
نمایه اشخاص	۳۷۱
نمایه فیلم ها	۳۸۱

www.ketab.ir

در حالی که جامعه موسیقی و صدا در انواع ژانرهای هالیوودی و در رابطه با کارکرد و سیران صرستی در فیلم‌های شاخص کارگردانان سینما پیشینه دیرینه‌ای دارد چنین موضوعی در سینمای مستند به تازگی توجه محققین را به خود جلب کرده است. سیرت است از آن که، با وجود ساخت موسیقی بسیاری از فیلم‌های مستند توسط جمع‌بندی از موسیقی دانان شهیر در خلال قرن بیستم، پژوهش‌های جامعی در خصوص آنها برپروش و تقویت حس دریافت تماشاگر صورت نگرفته است. زمانی که همکاری موسیقی دانان را در رابطه با فیلم مستند مد نظر قرار می‌دهیم سوال‌های زیادی که گاه جواب‌های حساب شده و اندیشه ورزانه را می‌طلبند به ذهن مخاطب می‌آید: شگر متبادر می‌شود: آیا موسیقی و افکت‌های صوتی می‌توانند معادلی برای واقعیت‌گرایی فیلم مستند باشند؟ آیا شباهتی بین واقعیت فیلم و مثلاً ریتم هارمونی موسیقی وجود دارد؟ آیا قرابتی بین ساختار فیلم و فرم در موسیقی می‌تواند فائد شود؟ از آنجائیکه خویشاوندی ساختاری فیلم و موسیقی، نیاز اولیه همزیستی این دو است، تا چه میزان فیلم ساز و به همان اندازه موسیقی دان فیلم، بایستی از کارکرد و هنر یکدیگر آگاهی داشته باشند؟ به عبارت دیگر آیا فیلم‌ساز نیازمند آگاهی از شکل، لحن و آهنگ موسیقی است تا بتواند فیلم خود را برای همراهی مسالمت آمیز با آن طراحی کند؟ و با همین منطق، آیا موسیقی‌دان فیلم نیاز به فهم تقسیمات ساختاری فیلم و ویژگی‌های زیبایی شناسانه سینما دارد؟

به نظر، این نحوه استدلال در باره فیلم داستانی، انیمیشن و تجربی در موقعیتی که تخیل اساس پرورش شکلی و محتوایی فیلم را تشکیل می‌دهد قابل قبول است. لیکن از آن جایی که موسیقی می‌تواند تعبیر مستقل داشته و تاثیر درونی خود را بر متن فیلم تحمیل کند و در نتیجه جهتی انحرافی برای واقع گرایی تدارک ببیند، بخصوص در وضعیتی که ثبت و ضبط واقعیت و تلاش برای مستتر کردن آن در فیلم هدف است، موسیقی نقشی جدلی برای حضور خود می‌یابد. چنین نحوه‌ای از استدلال در احوال فیلم مستند و موسیقی ها، اعی کننده آن همواره غایب بوده است.

این کتاب با هدف طرح چنین نگرش هایی در مقطعی از رشد فیلم مستند پیش آمده است که دیگر امکان حذف آنها، مخاطراتی در نظریه های فیلم مستند را هم می آورد. بنابراین اصول، دیگر امکان ندیده گرفتن شباهت های بین متن فیلم و شکل موسیقی وجود ندارد، دیگر حس واقعیت جدا از حس موسیقی نیست و تأثیر یک را بر خوانش تحلیلی دیگری نمی توان ندیده گرفت. آنچه خواندن این کتب را ضروری جلوه می دهد، وجود دغدغه ای سرتاسر زیبایی شناسانه است که در تلاش برای ایجاد قرابت بین این دو، فیلم مستند و موسیقی مناسب آن، حکایت می کند. این کتاب با شرح نمونه هایی درخشان و در عین حال، تعیین کننده در تاریخ تحول سینمای مستند، زمینه ی فهم چگونگی شباهت های ساختاری و حسی این دو را فراهم می آورد.

جالب تر آن که این کتاب شرح می دهد که چگونه نگاه هردو، فیلم ساز مستند و موسیقی دان فیلم، در طول تاریخ سینمای مستند دچار تغییر و تحول شده و در نتیجه منجر به زایش نظریه ها شده اند. این کتب به روش استدلال می کند که تحلیل چنین تغییر و تحولی صرفا مقوله ای تاریخی نیست بلکه کنکاشی در احوال نگرش تماشاگر به ماهیت تغییر پذیری واقعیت و احساس انسانی است. چنین نگرشی زمانی از اهمیت عمده ای برخوردار می شود که قرار است موسیقی فیلم های خبری و صرفا اطلاع رسان، حوادث خطیر تاریخ قرن بیستم را همراهی کند. در نتیجه موسیقی می تواند حس مشارکت را، مثلا در

جنگ تشدید کند یا تخفیف دهد و با همان استدلال از جریان‌های فاجعه‌برانگیزی مثل ظهور و شیوع نازیسم، فاشیسم و استالینیسم جلوگیری کند. در چنین وضعیت‌هایی نقش موسیقی و صداها همراهی کننده آن مسئولیتی خطیر را فراهم می‌آورد، زیرا می‌تواند جنگ طلبی را تشدید و یا حسی ضد جنگ را در بیننده فیلم بیافریند.

مسئله دیگری که به همین میزان با اهمیت است، فیلم‌های آموزشی است که مخاطب‌های تعیین‌شده را مد نظر دارد. در این حالت موسیقی فیلم‌های آموزشی روحیه و میزان دریافت تماشاگرانی را در نظر دارد که می‌بایست به چنین فیلم‌هایی پاسخ مثبت دهند. همچنان که در چند دهه بعد از جنگ جهانی دوم فیلم‌های اروپا و آمریکا، این موضوع، دغدغه‌ی نگران‌کننده‌ای شده بود. فصول کتاب با این موضوع در این کتاب، آن چه به درستی و به همان صورت به غلط اتفاق افتاده بود را مطرح می‌کند و نقش موسیقی فیلم را به شکل دادن هر دو وجه درست و غلط به تحلیل می‌کشد. در این مقطع کارگردانان، موسیقی‌دانان فیلم و طراحان فیلم‌های آموزشی برای اولین بار در تمامی طول تاریخ سینما با مسائلی روبرو شده بودند که نیاز به جدی گرفتن مسئله‌ای کاملاً جدل برانگیز و نوظهور را می‌طلبد. آیا آنها توانسته بودند مجموعه‌ای از راهبردهای کاربردی در ارتباط با بهرستی فیلم‌های آموزشی را تدارک ببینند؟ آیا دست اندرکاران فیلم آموزشی، راه را برای آینده موسیقی چنین فیلم‌هایی هموار کرده بودند؟ اینگونه سوال‌ها اهداف فسر عمده‌ای از این کتاب است.

یکی دیگر از مسائل بسیار جذاب این کتاب فصلی در مورد نوشته‌های موسیقی برای فیلم‌های مستند مهم قرن قبل است؛ که حالا در این مقطع از تاریخ نیاز به مطالعه و دیدن آنها فراهم آمده است. تحولی که به شکرانه تکنولوژی دیجیتال اصلاح رنگ و نور فیلم‌های قدیمی، زمینه را برای نگاه جدیدی به شاهکارهای فراموش شده تاریخ فیلم مستند مهیا ساخته است. اینک این فیلم‌ها با موسیقی‌های جدید همراه شده‌اند که روح تازه‌ای به جسم فرسوده‌ی

آن‌ها بخشیده است. از آن جایی که قرن بیست و یکم تا کنون شیفته جذابیت بخشیدن به کالاهای فرهنگی و هنری شده است؛ این کتاب تشریح می‌کند که چگونه همراهی موسیقی جدید حس شیفتگی به سینمای مستند و بازیابی فیلم‌های قدیمی و نمونه‌های شاخص قرن قبل را به صورت کالا به بازار آورده و زیبایی شناسی موسیقی فیلم قرن بیست و یکم را به آنها تحمیل کرده است.

علاوه بر این، قرن بیستم، عصر عصیان، جوان‌گرایی و اعتراض بود که محصول آن نمونه‌های بسیار درخشانی در فیلم‌های مرتبط با بازنمایی موسیقی را، به سیرات این قرن افزوده است. فیلم‌های ساخته شده بر اساس اجراهای زنده گروه‌های راک به پدیده‌ای کاملاً منحصر به عصر خود تبدیل شده است؛ که نمونه‌های زیادی در تاریخ سینمای مستند به جای گذاشته است. مطالعه این گروه از فیلم‌ها مجدداً به فصلی از همراهی موسیقی و فیلم می‌پردازد که عمیقاً مورد بی‌پایایی یا چشم‌پوشی منتقدین از تلاشی بود که جوانان پرشور نیمه دوم قرن بیستم به منظور ارتقا حضور خود پدید آورده بودند. صرف نظر از زمینه‌های اجتماعی و سیاسی این تلاش، فیلم‌هایی که در این فصل از کتاب مورد نظر قرار می‌گیرد به گونه‌ای از ترکیب فیلم و موسیقی می‌پردازد که فقدان آن، نیست‌انگاری محسوسی را سبب شده بود.

خواندن این کتاب نه تنها نمونه‌های خاصی از ارتباط تنگاتنگ فیلم مستند و موسیقی را بازگو می‌کند؛ بلکه به تشریح زیبایی شناسی ویژه‌ای می‌پردازد که دیگر نمی‌تواند ندیده‌گرفته شود. این کتاب ارتقا سلیقه و دانش مخاطب‌های خود را در هر دو گروه فیلم‌سازان مستند و موسیقی‌دانان فیلم هدف قرار داده است.